

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ”
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський рівень вищої освіти)

галузь знань 05 – соціальні та поведінкові науки

спеціальність 054 – соціологія

освітня програма «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

спеціалізація _____

вид дисципліни обов'язкова

факультет соціологічний

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

26 червня 2024 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сорока Юлія Георгіївна – доктор соціологічних наук, доцент, професор закладу вищої освіти кафедри соціології соціологічного факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 22 червня 2024 року

В.о. завідувачки
кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціологія комунікацій, реклами та зв'язків з громадськістю»

Гарант освітньої програми
«Соціально-політичні та
маркетингові дослідження»

Олена МУРАДЯН

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від 24 червня 2024 року № 8

Заступник голови
науково-методичної комісії
соціологічного факультету

В'ячеслав НІКУЛІН

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Соціологія культури» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів напряму 054 – соціологія (денна та заочна форма), «Соціально-політичні та маркетингові дослідження».

Вивчення навчальної дисципліни «Соціологія культури» відбувається із використанням дистанційного курсу «Соціологія культури», який створений на платформі LMS Moodle та сертифікований в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна.

Лекції за навчальною дисципліною проводитимуться із застосуванням платформи GOOGLE MEET з використанням постійного посилання. 25-30% часу кожної лекції присвячено для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу. Семінарські заняття проводитимуться в дистанційній формі із застосуванням платформи GOOGLE MEET з використанням постійного посилання. Зворотний зв'язок з викладачкою впродовж курсу здійснюватиметься також за допомогою групи в TELEGRAM та електронної пошти. Адреса викладачки yuliya.soroka@karazin.ua

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою курсу є формування компетенції з розуміння сучасного культурно розмаїтого суспільства й культурних механізмів влади через засвоєння понять та концепцій соціології культури та створення на цій основі чутливості до питань прав та свобод особи, толерантності, протидії дискримінації.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни є формування **компетенції** з визначення, розпізнавання й критики культурних механізмів влади та спроможність самостійної орієнтації в ситуаціях їх реалізації. Вона передбачає формування **навичок** критичного читання, академічного письма, участі в дискусії та командної роботи, самоорганізації.

1.3. Кількість кредитів – 4, заочна форма – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120, заочна форма – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
3-й	3-й
Семестр	
5-й	5-й
Лекції	
32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	8 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
56 год.	102 год.
Індивідуальні завдання	
Контрольна робота Реферат	Контрольна робота Реферат

1.6. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК 05. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні компетентності

СК 01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 06. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

Програмні результати навчання:

ПРН 01. Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 02. Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 08. Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 14. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Соціологія культури у вивченні зв'язку культури та влади

Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада.
Соціологія культури: коротка історія дисципліни
Соціологічне розуміння зв'язків людини, суспільства та культури
Онтологія сучасного суспільства: принципова нецілісність та множинність
Феномен влади, прями й дискурсивні влади
Поняття культурних механізмів влади

Тема 2. Складові культури в процесі відтворення нерівностей та влади в полікультурному суспільстві

Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади
Символ як елемент культури.
Символічний простір, символічна влада, символічна боротьба, символічний капітал.
Символ в процесах номінації, класифікації, кодифікації.
Полікультурне суспільство як простір сучасного існування символів.
Концепти осягнення культурного розмаїття.
Культурне розмаїття та розвиток суспільства.

Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади
Соціологічне визначення ритуалу.
Ритуал і цінності, соціальні інститути та пам'ять спільноти.
Специфіка ритуалів у сучасному суспільстві. Свята.
Ритуали в процесах легітимації влади.
Інший в перспективі полікультурного суспільства.
Соціокультурна номенклатура Іншого.
Діалог як соціальна технологія в культурно розмаїтому суспільстві.

Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади
Міф в культурі. Характеристики міфологічного мислення.
Міф та суспільство. Три аспекти зацікавленості соціології міфом.
Міф та цінності.
Міфологічне мислення та явище натуралізації.
Дискурс чужого й ворога та його соціальний зміст.
Мова ворожнечі як соціокультурний феномен.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Соціологія культури у вивченні зв'язку культури та влади.												
Лекція 1. Соціологічне бачення зв'язку культури та суспільства. Культура та влада	22	4	4			14	30	4	2			24
Тема 2. Складові культури в процесі відтворення нерівностей та влади в полікультурному суспільстві												
Лекція 2. Символ у відтворенні нерівностей та влади	30	8	8			14	30	2	2			26
Лекція 3. Ритуал у відтворенні нерівностей та влади	30	8	8			14	30	2	2			26
Лекція 4. Міф у відтворенні нерівностей та влади	36	12	12			14	30	2	2			26
Усього годин	120	32	32			56	120	10	8			102

4. Теми семінарських занять

№		Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Вступний Відповіді на питання, дискусія	2	2
2	Завдання з критичного читання (Бергер, Лукман)	2	
3	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 1	2	
4	Творчі завдання за лекцією 1	2	
5	Завдання з критичного читання (Бурдьє)	2	2
6	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 2 (питання 1,2,3)	2	
7	Завдання з критичного читання (Гірц)	2	
8	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 2 (питання 4,5,6)	2	
9	Завдання з критичного читання (Дуглас)	2	2
10	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 3 (питання 1,2,3)	2	
11	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 3 (питання 4,5,6). Творчі завдання за Лекцією 3.	2	
12	Презентація теми реферату/ІНДЗ. Завдання з критичного читання (Барт)	2	
13	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 4 (питання 1,2,3,4)	2	2
14	Відповіді на питання, дискусія, доповіді за Лекцією 4 (питання 5,6,7)	2	
15	Творчі завдання за Лекцією 4. Презентація реферату/ІНДЗ	2	
16	Підсумкове	2	
	Загалом	32	8

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види та зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Підготовка до семінарських занять, а саме: виступи з дискусійних питань, доповіді з додаткової літератури читання й обговорення першоджерел, презентація творчого завдання	16	32
2	Підготовка до контрольної роботи	8	16
3	Виконання реферату	8	16
4	Виконання тестових завдань за лекціями	8	16
5	Підготовка до іспиту	16	22
	Загалом:	56	102

6. Індивідуальні завдання – Реферат

Завдання для написання реферату. Оберіть джерело із списку *Допоміжної літератури* до курсу (див. нижче). Прочитайте текст джерела та дайте відповіді на наступні питання:

1. Які основні тези (твердження, ідеї) висловлює автор чи авторка? Перекажіть їх своїми словами. 2. Знайдіть та опишіть власні приклади до понять, які використовуються у джерелі. 3. Які з ідей джерела допомагають зрозуміти, як “працює” культура на відтворення влади в суспільстві? Чому ви так вважаєте - додайте аргументів до своєї позиції. 4. Які з ідей джерела корисні для розуміння цих процесів в умовах війни?

Вимоги до реферату. Обсяг тексту – 4 (чотири) сторінки А4, Times New Roman 12 пт, 1.5 інт. (не менше 1400 слів), тобто по сторінці для відповіді на кожне питання. Титульний аркуш та список використаних джерел (за наявності, оформлений відповідно вимогам) не входить у вказаний обсяг. Тема реферату – назва джерела. Обсяг джерела, опрацьованого для реферату (стаття, розділ в монографії тощо) – не менше 30 сторінок. Кожне джерело зі списку допоміжної літератури може бути опрацьоване тільки в одному рефераті.

Критерії оцінювання реферату (максимальні оцінки). Відповідність завданню, зокрема наявність відповідей на всі чотири питання – 3 бали, адекватне використання концептів та положень курсу – 3 бали, грамотність, логічність, структурованість викладу – 2 бали, самостійність, дотримання правил академічної доброчесності – 2 бали. Максимальна оцінка за реферат – 10 балів.

7. Методи викладання. Поточний моніторинг успішності

Лекційні заняття проводяться у формі лекції-дискусії та містять розгляд викладачкою основних понять та концепцій курсу та їх зв'язків, обговорення студентами пропонуваніх викладачкою дискусійних питань.

Семінарські заняття мають різний зміст навчальної діяльності студентів: виступ у дискусії, обговорення першоджерела, презентація творчого завдання.

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та вашу точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 3 бали. *Критерії оцінювання* виступу в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади), грамотність, самостійність, аргументованість.

Участь у семінарі з обговорення першоджерела передбачає попереднє (поза аудиторією) прочитання тексту першоджерела та виконання вже в аудиторії завдань з аналізу тексту, запропонуваніх викладачкою. Участь в обговоренні першоджерела оцінюється в 3 бали. *Критерії оцінювання*: знання тексту першоджерела, вміння аналізувати (розділяти) текст та робити самостійні висновки.

Презентація творчого завдання. Творче завдання має на меті актуалізувати навички використання понять та ідей курсу в аналізі реальних подій та процесів. Творче завдання готується поза аудиторією та презентується усно на семінарі. Максимальна оцінка за презентацію творчого завдання – 3 бали. *Критерії оцінювання* творчого завдання: відповідність завданню, адекватність використання понять та ідей теми, аргументованість, оригінальність.

Підсумком роботи за кожною з тем курсу є виконання **тестового завдання** (4 тести протягом семестру). Максимальна оцінка для одного тесту – 5 балів.

Контрольна робота: завдання контрольної роботи полягає в письмовій інтерпретації пропонованого візуального матеріалу (фото, рекламне повідомлення, живописний твір тощо – надається під час написання контрольної роботи) із використанням понять та концепцій курсу. Обсяг – до двох сторінок А4, Times New Roman 12 пт, 1.5 інт. *Критерії оцінювання* контрольної роботи: відповідність завданню – 3 бали, адекватне використання концептів та положень курсу – 3 бали, аргументованість та логічність викладу – 2 бали, самостійність – 2 бали. Максимальна оцінка – 10 балів.

Індивідуальне завдання – Реферат – див. вище. Максимальна оцінка за реферат – 10 балів.

Кількість балів за роботу протягом семестру не має перевищувати 60. Бали, що перевищують 60, не враховуються.

Для отримання допуску до складання іспиту необхідно набрати 15 балів.

Письмовий іспит складається з виконання двох завдань: 1– відповіді на питання тесту та 2 – відповіді на питання на пояснення. *Критерії оцінювання* контрольної роботи: відповідність завданню, адекватне використання концептів та положень курсу, аргументованість та логічність викладу, самостійність. Максимальна оцінка – 40 балів.

8. Схема нарахування балів (для денної та заочної форми навчання)

Денна форма навчання

Поточне тестування та самостійна робота				Разом	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
Робота на семінарах	Тести за темами	Контрольна робота	Реферат			
20 балів	20	10 балів	10 балів	60	40 балів	100

Заочна форма навчання

Поточне тестування та самостійна робота				Разом	Підсумковий семестровий контроль (іспит)	Сума
Робота на семінарах	Тестові завдання за темами курсу	Контрольна робота	Реферат			
5 балів	40 балів	5 балів	10 балів	60	40 балів	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Базова література

1. Сорока Ю. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Харків : ХНУ імені В. Н.Каразіна, 2015. 136 с.
1. Соболевська М. Неофункціоналістські та постструктуралістські теорії в сучасній соціології: Навчальний посібник. Київ : Дух і літера, 2010. 164 с.
2. Гендер для медій. Підручник .../ За ред. М. Маерчик (гол. ред.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. Київ : Критика, 2013. 220 с.
3. Якісні дослідження в соціологічних практиках : Навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ : Інститут соціології НАН України, 2009. 400 с.

Першоджерела – в перекладі українською

1. The generic structure of sociocultural phenomena. In Sorokin P. Society, Culture, and Personality: Their Structure and Dynamics, A System of General Sociology (1947), Harper & Brothers Publishers:, New York & London

2. Society as an objective reality. In Berger, P. and Luckmann T. (1966) *The Social Construction of Reality*. Pennguin Books.
3. Bourdieu P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, Vol. 7, No. 1, pp. 14-25.
4. Myth today. In Barthes R. (1972). *Mythologies*.
5. Miracles and Magic. In Duglas, M. *Purity and Danger: An Analysis of Concepts of Pollution and Taboo* (1966)
6. Geertz, C. The Uses of Diversity. *Michigan Quarterly Review*, Winter 1986, p.105–123.
7. Simmel, G. "The Sociology of Conflict: II" *American Journal of Sociology* 9 (1903) : 672-689

Допоміжна література

1. Бурдье П., Вакан Л. Рефлексивна соціологія. Пер. з фр. А. Рябчук. Медуза, 2015. 224 с.
2. Бурлачук В. Колективна пам'ять: між цінностями та історичним знанням. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2020 (3): 124-142
3. Герус О. Дискурс-аналіз комерційної реклами в контексті дослідження практик споживання. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012 (2): 142-164
4. Зубарев, О., Сорока Ю., Ситнік, О. (2021). «Казка про рибака й рибку», або феноменологія мрій підліткової молоді. *Український соціологічний журнал*, (24), 69-80.
5. Крепон М. Європейські іншості / пер. з фр. Київ : Український центр духов. культури, 2011. 184 с.
6. Касянчук, М. (2022). Мова ворожнечі щодо ЛГБТ в українських онлайн-медіях. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 2, 138–161, <https://doi.org/10.15407/sociology2022.02.138>.
7. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2018. № 39. С. 85-89.
8. Малес Л. Вивчаючи тексти культури: соціокультурний аналіз як пізнавальна стратегія соціології. Київ : КІС, 2011. 325 с.
9. Макеєв, С. (2023). Апологетика культури як апологетика війни: випадок Вернера Зомбарта. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 42–55, <https://doi.org/10.15407/sociology2023.01.42>.
10. Макеєв, С. (2024). Структурні особливості суспільства у стані винятковості: К. Маркс, К. Шміт, Дж. Агамбен. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 1, 7–25, <https://doi.org/10.15407/sociology2024.01.7>.
11. Пивоварова Н.П., Титаренко В.В., Филипович Л.О. Релігійні меншини в Україні: актуальні проблеми. *Український соціум*. 2022, № 1 (80): 43–62.
12. Рабошук К., Чуприна Н., Шаповал А, Гаєвая И. Мода как социальное проявление поп-арта. *Технології та дизайн*. 2017. № 1 (22).
13. Середа, П., Мальцева, К. (2022). Роль культурного та соціального капіталів у суб'єктивній оцінці здоров'я. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 1, 83–105.
14. Скокова Л. Культурна партиципація в Україні: бар'єри та стимули. *Український соціум*. 2018. № 2 (65). С. 66–82.
15. Сорока Ю. Свої, чужі, різні: соціокультурна перспектива сприйняття Іншого : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 332 с.
16. Сорока Ю. Культурне розмаїття в соціологічній перспективі: полікультурне суспільство, влада, діалог. *The Ideology and Politic journal*, 2(21), 2022.
DOI: 10.36169/2227-6068.2022.02.00006
17. Танчер В. Культурна ідентичність в полікультурному суспільстві. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2019. № 4. С. 271-285. Веб-ресурс. 21 Jul. 2020.
18. Танчер В. Колізія культурних ідентичностей у полікультурному суспільстві. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019 (4): 106-117.
19. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Гол овахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с.

- 20.«Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023»: Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д. філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2023. 343 с.
- 21.Soroka Y., Kudriavtseva N., Danylenko I. Language and social Inequalities in Ukraine: Monolingual and Bilingual Practices. (2023). *The Ideology and Politics Journal — Issue 2 (24)*.
- 22.Фрейре П. Антидіалогова та діалогова теорії / П. Фрейре // Фрейре П. Педагогіка пригноблених ; пер. з англ. – К. : ЮНІВЕРС, 2003. – С.107–164.
- 23.Фуко, М. Правила промови. – К.: Дух і літера, 1993. – 61 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В.Г. Короленка	http://korolenko.kharkov.com/nov_catal.htm
Незалежний культурологічний часопис «І»	http://www.ji-magazine.lviv.ua/index.htm
Інститут соціології НАН України	http://www.i-soc.kiev.ua/institute/
Українська служба ВВС	http://www.bbc.co.uk/ukrainian/
Українська служба радіо Свобода	http://www.radiosvoboda.org/
Інформаційний портал zaxid.net	http://www.zaxid.net/
Харківський Художній музей	http://www.artmuseum.kharkov.ua/ukr/index.htm
Львівська Національна Гелерея мистецтв	http://lvivgallery.org/
Портал «Музейний простір України»	http://prostir.museum/
Національний Художній музей України (м. Київ)	http://namu.kiev.ua/
Національна художня галерея (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.nga.gov/home.htm
Смітсонівські музеї (м. Вашингтон, Округ Колумбія, США)	http://www.si.edu/Museums/
Британський Музей (м. Лондон, Великобританія)	http://www.britishmuseum.org/
Лувр (м. Париж, Франція)	http://www.louvre.fr/lv/commun/home.jsp